

กัณฑ์ที่ ๒๕ | เกณียานุโมทนาคาถา

๑๑ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๖๗

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺทสฺสฯ (๓ ทน)

อคฺคิหุตุตฺ มุขฯ ยญฺญา สวิตฺติ ฉนฺทโส มุขํ

ราชา มุขํ มนุสฺसानํ นทีนํ สาคโร มุขํ

นกุชฺตตานํ มุขํ จนฺโท อาทิจฺโจ ตปตฺ มุขํ

ปฺญญมาภฺงฆมานานํ สฺงฺโฆ เว ยชตฺ มุขํฯ

ภณิสฺสาม มยํ คธา กาลทานปฺปทีปิกา ..

เอตา สฺถนฺตุ สกฺกจฺจํ ทายกา ปฺญญกามิโนติฯ

ม.ม.(บาลี) ๑๓/๖๑๑/๕๕๖, ส.ม. ๙๘

ณ บัดนี้ อาตมภาพจักได้แสดงธรรมิกถา เฉลิมเพิ่มเติมศรัทธาประดับสติปัญญาของท่านพุทธบริษัท ทั้งคฤหัสถ์บรรพชิต บรรดามาสโมสรในสถานที่นี้เพื่อทำกรรมสวนะกิจในสถานที่นี้ทุกถ้วนหน้า วันนี้ จะแสดงด้วยเกณียานุโมทนาคาถา เครื่องกล่าววาระภทังทางโลกและทางธรรม และทางบำเพ็ญทาน การกุศล แต่ว่าเราท่านทั้งหลาย ทั้งคฤหัสถ์และบรรพชิต เป็นพุทธศาสนิกชนตั้งอยู่ในภูมิพื้นของ ปุถุชน ต้องจำข้อสำคัญที่ขบขันไว้ในมนุษย์โลกนั้นก่อน เพราะว่าเราท่านทั้งหลายเกิดมาเป็นมนุษย์ ไม่รู้จักจุดหมายใจดำของการบูชา ไม่รู้จักจุดหมายใจดำของคัมภีร์แห่งโลก ไม่รู้จักจุดหมายใจดำของพระเจ้าแผ่นดิน ไม่รู้จักจุดหมายใจดำของแม่น้ำสมุทรสาดคร ไม่รู้จักจุดหมายใจดำของดวงจันทร์ ไม่รู้จักจุดหมายใจดำของดวงอาทิตย์ เรื่องนี้ ใน ๖ ข้อนี้ ควรตั้งใจสดับต่อไป

ตามวาระพระบาลีว่า อคฺคิหุตุตฺ มุขฯ ยญฺญา ยัญฺญทั้งหลายมีไฟเป็นหัวหน้า สวิตฺติ ฉนฺทโส มุขํ สวิตฺติ ฉนฺทโส เป็นคัมภีร์ของฉันทศาสตร์ทั้งหลาย ราชา มุขํ มนุสฺसानํ พระเจ้าแผ่นดินเป็นประมุขของมนุษย์ นทีนํ สาคโร มุขํ สมุทรสาดครเป็นประมุขของแม่น้ำทั้งหลาย นกุชฺตตานํ มุขํ จนฺโท ดวงจันทร์เป็นประมุขของดวงดาวนักขัตต์ทั้งหลาย อาทิจฺโจ ตปตฺ มุขํ ดวงอาทิตย์เป็นประมุขของสิ่งที่มี ความร้อนทั้งหลาย สิ่งที่ร้อนทั้งหลายหรือว่าความร้อนทั้งหลายสู่แสงอาทิตย์ไม่ได้ ใน ๖ ข้อนี้จะ อรรถาธิบายต่อไปให้เข้าใจ

การบูชาทั้งหลายในสากลโลก พระพุทธเจ้าจะเกิดขึ้นในโลกเขาก็มีการบูชากัน บูชาพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าจะไม่เกิดขึ้นก็มีการบูชากัน คำที่เรียกว่ายัญนะ แปลว่า การบูชาหรือเช่นสรวงต่างๆ ที่ ปรากฏทำกันอยู่ นานาประเทศจะเช่นสรวงบูชายัญต่างๆ ต้องมีไฟเป็นหัวหน้าทั้งนั้น ต้องมีไฟเป็น ประธาน เมื่อติดไฟขึ้นละก็เริ่มบูชากันละ ถ้าว่ายังไม่ติดไฟก็ยังไม่บูชา จะจัดการบูชา จัดอย่างไรจัดไป ถ้ายังไม่ติดไฟยังไม่เริ่มบูชา ต้องติดไฟขึ้นจึงเริ่มบูชา นี้ไฟเป็นข้อสำคัญอยู่ เมื่อเราบูชาไฟเป็นประมุข มีไฟเป็นประธานเช่นนี้ เราจะคิดอ่านว่าอะไรในการบูชา เราเป็นพุทธศาสนิกชนก็คงไม่รู้ ก็คงจุดไป

ตามประเพณีดั่งนั้น ข้อสำคัญนักเรื่องไฟนะ คุกกี้ปรากฏเห็นด้วยตา หุงต้มปิ้ง จี้ ได้ตามความปรารถนา
ใหม่บ้านใหม่ช่องก็ได้ วดววยกันนับคนนาไม่ถ้วน ไฟนะสำคัญอย่างนี้ บาลียืนยันกล่าวว่า ธมฺโม ปตี
โป วีย ว่าธรรมนั้นเหมือนไฟ เมื่อจุดไฟขึ้นแล้วละก็ เราเป็นพุทธศาสนิกชน ไฟที่ติดอยู่นี้เหมือนธรรม
จริงๆ หนา ดับไปเสียไม่มีไม่เห็น มีไฟจุดขึ้นปรากฏฉันใด ธรรมก็ปรากฏฉันนั้น เมื่อผู้ปฏิบัติเป็นขึ้น
เห็นทีเดียว ธรรม ไสสว่างกระจ่างชั่วคราวทีเดียว ถ้าว่าไม่เป็น ก็ไม่เห็นปรากฏ เหมือนไม่มี เมื่อเป็น
เข้าเห็นปรากฏทีเดียว

ธรรมเป็นดวง เป็นดวงเหมือนกัน เป็นดวงใหญ่เล็กตามส่วน ดวงอย่างขนาดเล็กก็มี ดวงขนาดใหญ่ก็มี
ขนาดกลางก็มี มีดวงเหลือที่คณานับในเรื่องดวงธรรม ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ ๑ ไสบริสุทธิ์เท่า
ฟองไข่แดงของไก่ ไสเหมือนกระจกคั่นช่องส่องเงาหน้า นั่นดวงธรรม ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์
ละเอียด ๒ เท่าฟองไข่แดงของไก่ ไสอีก ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายทิพย์ ๓ เท่าฟองไข่แดงของไก่ ไส
อีก เหมือนกัน แบบเดียวกัน ไสหนักขึ้นไป ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายทิพย์ละเอียด ๔ เท่า ฟองไข่แดง
ของไก่ ไสหนักขึ้นไป ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายรูปพรหม ๕ เท่าฟองไข่แดงของไก่ ไสหนักขึ้นไป ดวง
ธรรมที่ทำให้เป็นกายรูปพรหมละเอียด ๖ เท่าฟองไข่แดงของไก่ ไสหนักขึ้นไป ดวงธรรมที่ทำให้เป็น
กายอรุปรหม ๗ เท่าฟองไข่แดงของไก่ ไสหนักขึ้นไป ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายอรุปรหมละเอียด
๘ เท่าฟองไข่แดงของไก่ ไสหนักขึ้นไป ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายธรรมเท่าหน้าตักของธรรมกาย หน้า
ตักธรรมกายกว้างแค่ไหน ดวงธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกายก็ใหญ่แค่นั้น ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายธรรม
ละเอียด ๙ วา วัดผ่าเส้นศูนย์กลาง ๕ วา กลมรอบตัว นั่นดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายธรรมละเอียด
ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายพระโสดา ๕ วา วัดผ่าเส้นศูนย์กลาง ๕ วา กลมรอบตัว ดวงธรรมที่ทำให้
เป็นกายพระโสดาละเอียด ๑๐ วา วัดผ่าเส้นศูนย์กลาง ๑๐ วา กลมรอบตัว ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกาย
พระสกิทาคา ๑๐ วา กลมรอบตัว ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายพระสกิทาคาละเอียด ๑๕ วา กลมรอบ
ตัว ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายพระอนาคามี ๑๕ วา กลมรอบตัว ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายพระ
อนาคามีละเอียด ๒๐ วา กลมรอบตัว ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายพระอรหันต์ ๒๐ วา กลมรอบตัว ดวง
ธรรมที่ทำให้เป็นพระอรหันต์ละเอียด ๒๐ วา กลมรอบตัว กว้างหนักออกไปหนักออกไป นี่ดวงธรรม
ใหญ่อย่างนี้

ดวงไฟละ ดวงไฟฟ้าใหญ่เล็กตามส่วน เห็นไหมละ ดวงไฟฟ้าใหญ่เล็กตามส่วน ครานี้เห็นแล้ว ดวงไฟ
ทำให้เล็กให้โตได้แบบนี้ แล้วแต่มนุษย์จัดสรรทำขึ้น ไฟที่ไหม้ปามมนุษย์ไม่ได้ทำ ไหม้ขึ้นเอง ลูกชวง
โชติไปหมด แล้วแต่เขื่อนมากน้อย เขื่อนมากลูกมาก เขื่อนน้อยลูกน้อย ลูกกันจนกระทั่งไฟบรรลัยกัลป์ลูก
เต็มโลก ใหญ่โตมหัพการอย่างนั้น ดวงธรรมเล่าก็อย่างนั้นเหมือนกัน ดวงธรรมที่เป็นฝ่ายพระนะ ไส
สะอาดสว่างเป็นธรรมไปหมด ดวงบาป ดวงธรรมโตเท่าไรดวงบาปก็โตเท่านั้น ดวงธรรมเล็กเท่าไร
ดวงบาปเล็กเท่านั้น นี่เป็นดวงๆ เหมือนกัน ธมฺโม ปตีโป วีย ธรรมเหมือนไฟ เมื่อเราจุด ไฟเวลาใดก็
นึกถึงธรรมเวลานั้น ว่าอ้อ ดวงไฟที่ปรากฏขึ้นนี้ ที่เรานับถือธรรมแสวงหาธรรม เรายังไม่เป็น ธรรมที่
เรายังไม่เป็นยังไม่เห็นปรากฏ ก็ให้กำหนดรู้เหมือนไฟอย่าง นี้แหละ เมื่อเกิดขึ้นแล้วก็ดับไปได้ ถ้าเกิด

ขึ้นสว่างดีดับวูปไปเดียนั้นก็ได้ เกิดขึ้นสว่างดีค่อยๆ ดับไปก็ได้ เกิดขึ้นแล้วไม่ดับติดจนกระทั่งสำเร็จ
ก็ได้ อย่างนี้ ดวงไฟเป็นอย่างนี้ เพราะฉะนั้น การบูชาทั้งหลายมีไฟเป็นประมุขมีไฟเป็นหัวหน้า

ไฟเมื่อจุดขึ้นแล้วให้นึกถึงว่าไฟให้ความสว่างให้ประโยชน์แก่มนุษย์มากนัก ใช้ถูกส่วนเข้าแล้วให้
ประโยชน์แก่มนุษย์มากนัก หุงต้มบั้งจี่ได้ตามความปรารถนา ต้องการสิ่งใดได้ต้องตามความปรารถนา
จะให้ เป็นเรือยนต์เรือบินได้สมมาดปรารถนา ใช้ไฟได้ดังนี้ ถ้าใช้ไม่ดีไหม้บ้านไหม้ช่องก็ได้ ธรรม
เหมือนกัน ถ้าใช้ดีก็วิเศษวิโสหนักทีเดียว ให้สำเร็จมรรคผลตัดกิเลสเป็นสมุจเฉตพหวน ไปนิพพานได้สม
เจตนา ถ้าทำไม่ดีก็คร่ำไปโลกันต์เหมือนกัน ไปตกโลกันต์เหมือนพวกมิจฉาปฏิญญีเหมือนกัน ประพฤติ
ธรรมไม่ดีไม่ถูก ผิดธรรมไป ไปเป็นมิจฉาปฏิญญี เหมือนพระเทวทัตปฏิบัติธรรม ทำพลาด ธรรมไป ไป
อยู่ในอเวจี พลาดธรรม ไปอเวจีเหมือนกัน ผิดธรรมไป ถ้าว่าถูกธรรมดีแล้วละก็ ธรรมนั้นส่งให้
รุ่งโรจน์โชตินาการหาประมาณมิได้ทีเดียว ธรรมนะ ถ้าจะกล่าวถึงส่วนแล้วละก็ ที่เรียกว่าการบูชาไฟ
การบูชาไฟเป็นประมุข มีไฟเป็นหัวหน้า การปฏิบัติศาสนาก็มีธรรมเป็นประมุข มีธรรมเป็นหัวหน้า
เหมือนกัน แบบเดียวกัน เหตุนี้เราปฏิบัติศาสนาต้องมีดวงธรรมเป็นหัวหน้า ต้องมีธรรมเป็นประธาน
ถ้าอยู่ในโลก การบูชาทั้งหลายเหล่านั้นมีไฟเป็นหัวหน้า มีไฟเป็นประธาน แบบเดียวกันทั้งนี้ เมื่อรู้หลัก
ดังนี้ขอต้น

ข้อที่ ๒ รองลงไป สาวิตติ ฉนุทโส มุขี สาวิตติศาสตร์เรื่องนี้เป็นคัมภีร์ของพราหมณ์เขา สาวิตติ
ศาสตร์นี้แหละเป็นคัมภีร์สำคัญของเขา ถ้าเรียนจบคัมภีร์สาวิตติศาสตร์แล้วละก็เป็นโปรเฟสเซอร์
อาจารย์อย่างใหญ่ทีเดียว เป็นครูอาจารย์อย่างใหญ่ทีเดียว คัมภีร์อื่นๆ ที่รองลงไปก็ฉันทศาสตร์ รอง
สาวิตติศาสตร์ลงไป แต่ว่าคัมภีร์ใดคัมภีร์หนึ่งจะท่วมทับคัมภีร์สาวิตติศาสตร์นั้นไม่ได้ สาวิตติศาสตร์
ต้องเป็นคัมภีร์ใหญ่ เหมือนธรรมวินัยไตรปิฎกของเรา คัมภีร์พระวินัยปิฎก คัมภีร์สุตตันตปิฎก คัมภีร์
ปรหมัตถปิฎก ในปิฎกทั้ง ๓ ปรหมัตถปิฎกเป็นคัมภีร์สูง เป็นประธานหมด ของพระวินัย พระสูตร ฉันได
ก็ดี คัมภีร์อื่นต้องรวมลงในสาวิตติศาสตร์ทั้งนั้น เมื่อถึงสาวิตติศาสตร์ แล้วเป็นความรู้สุดยอดของโลก
เขา มีแค่นั้นแหละให้รู้จักอย่างนี้ นี่เป็นข้อที่ ๒

ข้อที่ ๓ ราชา มุขี มนุสสานิ พระราชาพระเจ้าแผ่นดินเป็นประมุขของมนุษย์นิกรทั้งหลาย หมด
ประเทศไทย หมดทุกๆ ประเทศ พระเจ้าแผ่นดินเป็นประมุขของมนุษย์นิกรหมดทั้งประเทศ หมดทั้ง
ประเทศต้องบูชาพระเจ้าแผ่นดินทั้งนั้น ต้องเคารพพระเจ้าแผ่นดินทั้งนั้น ต้องนับถือพระเจ้าแผ่นดินทั้ง
นั้น ต้องยำเกรงพระเจ้าแผ่นดินทั้งนั้น เพราะพระเจ้าแผ่นดินนั้นเป็นประมุขเป็นหัวหน้า ถ้าว่าใครไม่ให้
สิทธิ์ต่อพระเจ้าแผ่นดิน ลุอำนาจพระเจ้าแผ่นดิน ดูถูกพระเจ้าแผ่นดิน ไม่ประพฤติดี ประพฤติผิดบาท
บทกฎหมายของพระเจ้าแผ่นดิน พระเจ้าแผ่นดินก็ต้องจับใส่คุก พระเจ้าแผ่นดินก็ต้องลงโทษตัดศีรษะ
ทำได้อย่างนี้แล้วไม่มีใครว่าอะไร จะตัดศีรษะอย่างไรก็ตามชอบใจ นี่เป็นใหญ่กว่านิกรมนุษย์ทั้งหลาย
อย่างนี้หมดทั้งประเทศ พระเจ้าแผ่นดินเป็นประมุข พระเจ้าแผ่นดินเป็นหัวหน้า พระเจ้าแผ่นดินเป็น
ประธาน นี่เป็นข้อที่ ๓

ข้อที่ ๔ นทีนุ สาคโร มุขี สมุทราครเป็นประมุขของแม่น้ำทั้งหลาย แม่น้ำน้อยใหญ่มีมากน้อยเท่าใด ในสกลโลกธาตุ เมื่อฝนตกลงแล้วก็ท่วมล้นไปตามหน้าที่ เมื่อเต็มแม่น้ำน้อยก็ไหลไปแม่น้ำใหญ่ เมื่อเต็มแม่น้ำใหญ่ก็ต้องไหลไปสู่สมุทรสาครทะเลใหญ่โน้น ทะเลใหญ่นั้นแหละเป็นประมุขของแม่น้ำทั้งหลาย แม่น้ำทั้งหลายย่อมไหลไปรวมที่นั่น เมื่อรู้จักน้ำสมุทรสาครดังนี้แล้วละก็ สัตว์ทั้งโลกจะเป็นหญิงก็ดีชายก็ดี ในกามภพนี้ รวมอยู่ในกามทั้งนั้น กามบังคับบั่นบีบ ทั้งหญิงทั้งชาย กิเลสกามวัตถุ กามบังคับบั่นบีบทีเดียว ให้ติดอยู่ในกิเลสกามบ้าง วัตถุกามบ้าง ร้องไห้ร้องครางไปต่างๆ นานา รบราฆ่าฟันซึ่งกันและกัน เพราะกิเลสพัสฏกามเหล่านี้แล หมกอยู่ในกามนี้แหละฉนใด สมุทราครให้สรรพสัตว์ทั้งหลายอยู่อาศัยได้ตามความปรารถนา กามสมุทัยสังขที่ให้สัตว์เวียนว่ายตายเกิด นี้ตัวสมุทัยแท้ๆ ให้สัตว์เวียนว่ายตายเกิดนั้น เป็นใหญ่สำคัญในสกลโลก หมดทั้งกามภพ รูปภพ อรูปภพ อยู่ในสมุทัยทั้งนั้น ข้ามพ้นสมุทัยไปไม่ได้ สมุทัยเป็นคู่กับพระนิพพาน ถ้าพ้นสมุทัยก็ไปนิพพาน เหมือนแม่น้ำทั้งหลาย ถ้าตกลงมาแล้วจะไปไหนไม่ได้ ต้องไปขังอยู่ในท่ามกลางมหาสมุทรนั้น ติดมหาสมุทรนั้นแหละไม่ไปไหน สัตว์โลกเกิดมาแล้วไปไหนไม่ได้ ติดอยู่ในสมุทัยสังขนั้น ให้รู้จักที่สำคัญอย่างนี้ เมื่อรู้จักที่สำคัญอย่างนี้เป็นข้อที่ ๔

ข้อที่ ๕ นกขตุตตานี มุขี จนูโท พระจันทร์เวลากลางคืนขึ้นเป็นประมุขของดาวนักขัตฤกษ์ทั้งหลาย ดาวมีมากน้อยเท่าใดในท้องฟ้า ดาวย่อมเป็นรองดวงจันทร์ ดวงจันทร์เป็นใหญ่กว่า ดวงดาวทั้งหมดมีมากน้อยเท่าใด ดวงจันทร์เป็นสำคัญกว่า แสงสว่างก็มากกว่า ดวงดาวมีมากน้อยเท่าใด จะรวมเท่าใดก็ไม่เท่าดวงจันทร์ ดวงจันทร์สำคัญกว่า ดวงจันทร์สว่างกว่า เมื่อรู้จักหลักอันนี้ ดวงจันทร์ทำแสงสว่างให้ สำคัญลบดวงดาวหมดทั้งสิ้น ฉนใดก็ดี ดวงที่ให้สัตว์เวียนว่ายตายเกิดเหล่านี้ ก็มีดวงธรรมอีกสำหรับแก้ไขให้สัตว์โลกให้พ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด ดวงธรรมใหญ่เป็นลำดับจนกระทั่งดวงของพระอรหัต ใหญ่วัดผ่าเส้นศูนย์กลาง ๒๐ วา กลมรอบตัว สว่างหมดทั้งธาตุทั้งกรรม จะดูอะไรเห็นหมด ฉนใด ดวงที่เป็นบาปอกุศลมีมากเท่าใด ก็ถูกดวงธรรมที่ใหญ่เช่นนั้นครอบงำหมด ดวงธรรมที่ย่อยๆ ทำอะไรไม่ได้ เหมือนดวงดาวทำอะไรไม่ได้ ดวงจันทร์เป็นประมุขของดวงดาวทั้งหลาย ดวงธรรมที่ดีที่สุดที่ใหญ่ ก็เป็นประมุขของดวงบาปทั้งหลายเหล่านี้ ดวงธรรมย่อยๆ ทำอะไรไม่ได้ สู้ดวงที่ใหญ่ไม่ได้ พาสัตว์ให้ข้ามพ้นจากสมุทัยได้ นี่ก็เป็นข้อสำคัญ เป็นข้อที่ ๕

ข้อที่ ๖ อาทิจุจ ตปต์ มุขี ความร้อนของดวงอาทิตย์ แสงร้อนอื่นหมดทั้งหมด สากลโลกไม่เท่าพัน แสงร้อนดวงอาทิตย์ จนกระทั่งไฟบรรลัยกัลป์ ดิน น้ำ ไฟ ลม อากาศ เหล่านี้ใหม่บรรลัยหมด อากาศก็ทนมไม่ไหว อากาศหยาบหรืออากาศละเอียดเท่าใดก็ข้าง ร้อนหมดทั้งนั้น ด้วยอำนาจดวงอาทิตย์ขึ้นหลายดวงๆ เข้า แต่ดวงเท่านี้เราก็ร้อนพอใช้อยู่แล้ว นี่แหละถ้าพูดถึงความร้อนดวงอาทิตย์ไม่มีอะไรเท่า

เราเป็นพุทธศาสนิกชน หญิงก็ดีชายก็ดี ทั้งคู่หุสถับรรพชิตไม่ว่า เมื่อเราจะแสวงหาบุญกุศลในทางพุทธศาสนา จะบำเพ็ญในโลกกับเขา ถ้าไม่พบพุทธศาสนาไม่พบพระสงฆ์แล้ว เสียคราวเสียสมัยที่เกิด

มาเป็นมนุษย์ ถ้าว่าพบพระพุทธศาสนาพบพระสงฆ์เข้าแล้ว บุญลาภอันล้ำเลิศไม่เสียที่ที่เกิดมาเป็นมนุษย์ทีเดียว แล้วจะต้องทำอะไร ถ้าพบหมู่พระสงฆ์เข้าแล้ว เราเป็นบุญลาภอย่างไรล่ะ ก็มาพบพระสงฆ์เข้าแล้วนี่ เป็นบุญลาภอย่างไรล่ะ พระสงฆ์เป็นเนื้อนาบุญนา ต้องการบุญเท่าไรก็ยกเอาชิ ตวงเอาชิ ตามความปรารถนา ปฏิบัติวัตรฐากเข้าชิจะได้บุญยิ่งใหญ่ไพศาล มีบาสิบริหารรับสมอ้างว่า บุญมากขุমানานัน สงูไข เว ยชต์ มุขิ พระสงฆ์นั้นแหละเป็นประมุข หรือเป็นหัวหน้า หรือเป็นประธาน ของมนุษย์นิกรทั้งหลายผู้ต้องการบุญบำเพ็ญทานอยู่ณันัน

ถ้าต้องการบุญบำเพ็ญทานละก็ นี้ในพระสงฆ์นี้แหละเป็นสำคัญ ไหญโตหาที่เปรียบมิได้ บัดนี้เรามาพบหมู่พระสงฆ์แล้ว คือภิกษุสามเณรทรงไว้ซึ่งผ้ากาสาวพัสดุ์ เป็นธงชัยของพระอรหันต์ เราได้บำเพ็ญบุญปรากฏอยู่ในบัดนี้ นี่เป็นประธานของบุญทีเดียว เป็นหัวหน้าของบุญทีเดียว เป็นประมุขของบุญทีเดียว รู้จักหลักอันแน่นอนแล้ว ใให้สุดสำหิตตั้งอกตั้งใจว่า เกิดมาเป็นมนุษย์พบพระสงฆ์เข้าแล้ว ตัวบุญละ ต้องการอื่นไม่สมความมุ่งหมายที่มาพบละ หรือไม่ฉะนัน เป็นบุรุษเราก็จะบวชเป็นพระสงฆ์บ้าง เราจะบำเพ็ญกิจของพระสงฆ์ให้เต็มที่ ถ้าเป็นอุบาสกอุบาสิกาที่ครองเรือนเล่า เราจะต้องบริจาค ทานให้เป็นที่ป็นฐานทีเดียว มาพบบุญอันล้ำเลิศอันประเสริฐแล้ว เป็นประมุขของบุญทั้งหมดแล้ว

พระสงฆ์นี้เป็นประมุขของบุญอย่างไร พระพุทธเจ้าไม่เป็นประมุขของบุญหรือไม่ยิ่งกว่าพระสงฆ์หรือ พระสงฆ์เป็นประมุขของบุญยิ่งกว่าพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าไม่เกิดขึ้น พระสงฆ์จะมีได้อย่างไร มีไม่ได้ พระพุทธเจ้าเกิดขึ้นก็มีพระสงฆ์ขึ้น พระสงฆ์นั้นแหละเป็นประมุขสำคัญ เมื่อพระผู้มีพระภาคมีพระชนมอยู่ณัน พระเจ้าแม่บำมหาปชาบดีโคตมี ทอดผ้าคู่หนึ่งไปถวายพระบรมศาสดาเพื่อจะให้พระองค์ทรงใช้ด้วยพระองค์เดียว ๒ ผืน พระองค์เพื่อจะสงเคราะห์พระเจ้าแม่บำมหาปชาบดีโคตมี เมื่อพระเจ้าแม่บำมหาปชาบดีโคตมี ทอดผ้า เอาคู่ผ้ามาถวายแล้ว เมื่อประสูติจากพระมารดาได้ ๗ วัน พระมารดาก็ทิวคตไป พระเจ้าแม่บำมหาปชาบดีโคตมีได้พิทักษ์รักษาเลี้ยงดูจนกระทั่งเติบโตมา เรา จะสงเคราะห์พระเจ้าแม่บำมหาปชาบดีโคตมีให้เป็นผู้มีบุญใหญ่กุศลใหญ่ รับคู่ผ้าของพระเจ้าแม่บำมหาปชาบดีโคตมี รับผืนเดียว รับสั่งให้ถวายพระสงฆ์เสียผืนหนึ่ง พระเจ้าแม่บำ มหาปชาบดีโคตมีไม่ปรารถนาจะถวายพระสงฆ์ ปรารถนาจะถวายแก่พระองค์เท่านั้น ทำอย่างประณีตด้วยพระหัตถ์ของพระนางเอง พระองค์ก็ไม่ทรงรับ แคนสักเท่าไรก็ไม่ทรงรับ แคนพระอานนทีให้ช่วย แคนพระบรมศาสดาให้ทรงรับ ทั้ง ๒ ผืนเกิด พระองค์ ไม่ทรงรับอีก จำเป็นต้องถวายเป็นของสงฆ์ไป เมื่อถวายเป็นของสงฆ์ ท่านก็รับเป็นลำดับ เฉพาะผ้าผืนนันไปถูกเอาอชิตะภิกษุบวชใหม่ พระเจ้าแม่บำมหาปชาบดีโคตมีเสียพระทัย ถ้าว่าเราทำได้ทำโดยประณีตด้วยตนเอง ไปถูกกับภิกษุบวชใหม่หาสมควรไม่ พระองค์ทรงทราบพระอัธยาศัย ทรงเรียกพระอานนทีให้นำเอาบาตรมา พระอานนทีส่งบาตรให้ พระจอมไตรเขวียงบาตรไปในอากาศ ให้ภิกษุสามเณรในที่นันไปนำเอาบาตรมาให้พระตถาคต ขว้างลับชักลับเมฆหายไปแล้ว ไม่รู้ไปทางไหน พระอรหันต์ท่านก็รู้ว่าปัญหานี้ ผูกเพื่ออชิตะภิกษุบวชใหม่โนัน บุณชนก็ไม่ว่าผูกเพื่ออะไรเพื่ออะไร จะเอาก็ไม่ได้ เหาะไปก็ไม่ได้

อชิตะภิกษুবวชใหม่ยกมือขึ้นนมัสการ ด้วยบุญญาภินิหารที่ข้าพเจ้าสั่งสมอบรมมาแต่ชาติก่อน ถ้าจะ
ได้ตรัสรู้เป็นพระศาสดาเอกในโลก เหมือนพระบรมศาสดาแล้ว ขอให้บาตรนั้นมาสู่หัตถ์ของ
ข้าพเจ้าในบัดนี้ พอขาดคำอธิษฐานเท่านั้น บาตรก็ลบลอยลิวมาสู่หัตถ์อชิตะภิกษুবวชใหม่ พอบาตร
สู่หัตถ์ของอชิตะภิกษুবวชใหม่ พระจอมไตรตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย รู้จักไหม้นั้นนะภิกษুবวชใหม่นั้นคือ
ใคร ภิกษุตอบว่าไม่รู้จัก พระองค์ทรงรับสั่งว่า นั้นแหละนะภิกษุทั้งหลาย น้องชายเราตถาคต ไปใน
ภายภาคข้างหน้าจะได้เป็นศาสดาเหมือนกับเรา ดังนี้แหละ พระเจ้าแม่ น้ำก็ดีอกดีใจ ปลื้มอกปลื้มใจ
ว่าได้ทำด้วยความตรากตรำลำบาก จำเดิมแต่จ้างให้ช่างทองตีทองทำเป็นอ่างกรูฝ้าย รดน้ำด้วยน้ำอัน
ประณีต ด้วยน้ำหอมบ้าง ทำมาด้วยความตรากตรำลำบาก สิ้นกาลช้านานกว่าจะได้ผ้า ๒ ผืนต้องใจ
เอามาถวายพระบรมศาสดา ๒ ผืน พระศาสดา ได้เป็นศาสดาในโลกนี้ ในปัจจุบันทันตาเห็น เราได้
ถวายซึ่งผ้านี้แก่พระศาสดาผืนหนึ่ง และผ้าของเราอีกผืนหนึ่งเล่า ถวายแก่อชิตะภิกษুবวชใหม่ จะเป็น
พระพุทธเจ้าในอนาคตกาลภายภาคหน้า ที่ว่าเราถวายผ้ากับพระพุทธเจ้าในอนาคตกาลก็ปานกัน ก็
เลื่อมใส ยินดีปรีดาอย่างยิ่ง

นี่พระศาสดาวางตำราไว้เป็นตัวอย่าง ถวายแก่พระองค์นะไม่อัศจรรย์ดอก ถวายพระสงฆ์นั้นแน่ ให้
ถวายในหมู่พระสงฆ์ พระสงฆ์ที่มาสดมภ์ในวัดปากน้ำ ที่เป็นพระพุทธรูปเจ้าในภายภาคข้างหน้าจะก็
องค์เราก็ไม่รู้เหมือนกัน บางที่มีบารมีแก่ๆ สร้างมาหลายอสงไขยเราก็ไม่รู้ ไม่รู้ว่าใครสร้างบารมีมา
เท่าไร พระสงฆ์นั้นแหละเป็นประมุขของบุญสำคัญ เป็นหัวหน้าของบุญสำคัญ เป็นต้นของบุญสำคัญ
ถ้าต้องการบุญก็ถวายในพระสงฆ์ไม่เจาะจงภิกษุองค์หนึ่งของคิใด มันหมายไปหมู่พระสงฆ์ทีเดียว จะ
มีข้าวถ้วยปลาตัวก็ช่าง มีสิ่งอันใดก็ช่าง ก็ถวายพระสงฆ์ ให้ใจตรงเป็นกลาง ให้ทำดังนี้จะบุญใหญ่
ในพระพุทธศาสนา

เมื่อรู้จักหลักอันนี้ ภณีสสาม มยิ คาคา เราจักสวดพระคาถา กาลทานปุปทีปิกา เราจักสวดพระคาถา
แสดงอานิสงส์ของการให้ตามสมัย เอตา สุนนตุ สกุกจจ ทายกา ปุญญกามิโน ทายกทายิกาทั้งหลาย
ผู้ต้องการบุญจงตั้งใจฟัง พระคาถาทั้งหลายสืบต่อไปด้วยความเคารพ คาถานี้แสดงตามกาลทานสูตร
เมื่อพระเจ้าแผ่นดินเสด็จมาทรงทอดพระกรูณ ฌ สถานทีใด สงฆ์ทุกวัดหมดประเทศไทยย่อมแสดง
กาลทานสูตรนี้ถวายเป็นเบื้องหน้า กาลทานสูตรนี้เป็นทานสำคัญ ตามวาระพระบาลีว่า

กาเล ททนต์ สปญญา วทญญ วิตมจจรา
กาลเน ทินนุ อริเยสุ อชฎเตสุ ตาทิสู
วิปสนุนมนนา ตสส วิปูลา โหติ ทกขินา
เย ตตถ อนุโมทนต์ เวยยาวจจ กโรนติ วา
น เตน ทกขินา โอนา เตปี ปุญญสุส ภาคิน
ตสมา ทเท อปปฏิวานจิตโต ยตถ ทินนุ มหปผล
ปุญญาณี ปรโลกสุมี ปติฏฐา โหนติ ปาณินนุติฯ

อ.ป.ญจก. (บาลี) ๒๒/๓๖/๔๔

แปลเนื้อความเป็นสยามภาษาว่า ทายกทายิกาทั้งหลาย ผู้ประกอบด้วยปัญญา ฉลาดพูด ปราศจาก ความตระหนี่ เลื่อมใสแล้วในพระอริยบุคคลในพระอริยสงฆ์ เป็นผู้เลื่อมใสแล้วในพระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้ตรง คงที่ ถวายทานทำให้เป็นทานที่ตนถวายแล้วโดยกาลสมัย ในกาลทักษิณาทานที่เขาถวายนั้น ทกขิณา แปลว่า ทานสมบัติเป็นเครื่อง เจริญผล ทานที่ทายกถวายนั้นเรียกว่าทักษิณา ทักษิณาของทายกนั้น ย่อมเป็นคุณชาติมีผลไพบูรณ์ ถวายในพระสงฆ์ สรรเสริญว่าทักษิณาทานที่ถวายในพระสงฆ์นั้น เป็น คุณชาติมีผลไพบูรณ์ทีเดียว ผลสมบุรณ์บริบูรณ์ทีเดียว ถ้าว่าพูดถึงน้ำเปี่ยมสระ เปี่ยมมหาสมุทร เปี่ยม แม่น้ำทั้งนั้น ผลเต็มเปี่ยมไม่ขาดตกบกพร่องอันใด บริจาคทานในเขตบุญทีเดียว

ที่เราตั้งใจบริจาคทานบัดนี้ ก็บริจาคทานอยู่ในสงฆ์ บางท่านมีทานเล็กน้อย เข้าไปถวายองค์โน้นถวาย องค์นี้ นั่นทำให้ผลน้อยลงไป ถ้าทำให้ผลมาก มีน้อยเดียวก็ช่าง ผลไม่หน้อย กล้ายิบก็ช่าง มุ่งถวาย พระสงฆ์ชยิ ถวายพระสงฆ์นะถวายอย่างไร เพราะว่าในหมดทั้งสากลโลก มีเท่านั้นก็ขอถวายในสงฆ์ หรือไมฉะนั้นตั้งใจอยู่ว่า ท่านผู้หนึ่งผู้ใดเป็นพระอรหันตอรหันต์ ผู้หนึ่งผู้ใดจะประพฤติตัวให้เป็นพระ อรหันตอรหันต์ต่อไป เป็นอายุพระศาสนาหมดทั้งสากลพุทธศาสนา จงรับทานของข้าพพุทธเจ้าเถิด ถ้าว่า ท่านเห็นองค์หนึ่งองค์ใดที่เป็นสามเณรก็ช่าง เป็นภิกษุแก่ก็ช่าง รูปพรรณสัณฐานเป็นชนิดใดก็ช่าง โอ ท่านองค์นี้ๆ เป็นอรหันตอรหันต์ละ ท่านองค์นี้แหละจะเป็นพระอรหันตอรหันต์ต่อไป ท่านองค์นี้แหละ เป็นอายุพระศาสนาละ ก็น้อมเคารพสักการะด้วยเบญจางคประดิษฐ์ทีเดียว แล้วก็ถวายทานนั้นไป ทานนั้นก็ตกเป็นสังฆทานแท้ๆ ได้ชื่อว่าถวายทาน ในสงฆ์แท้ๆ

นี้แหละถวาย มีของเล็กน้อยให้ถวายฉลาดอย่างนี้ ถ้าฉลาดอย่างนี้ก็เอาตัวรอดได้ ไม่เสียที่ที่เกิดมา เป็นมนุษย์พบพุทธศาสนา ตสุมา ทเท อปปฏิวานจิตโต ยตุถ ทินน มหปุผล เพราะเหตุนี้ทนายผู้มี จิตมิได้ทอดย ว่าทนายผู้มีจิตมิได้ย่อหย่อน ทอดย ใให้ในที่เช่นใดมีผลมาก ควรใให้ในที่เช่นนั้น ใให้ ใให้ ฉลาดอย่างนี้ เป็นทนายต้องฉลาด ใไม่ได้ ถ้าว่าถวายเจอะจงเสีย ผลมันก็น้อยไป ถ้าฉลาดก็ถวาย เป็นกลางอยู่รำไป ผลมันก็มากยิ่งใหญไพศาล ท่านจึงได้วางหลักฐานไว้ว่า ตสุมา ทเท อปปฏิวานจิต โต ยตุถ ทินน มหปุผล เพราะเหตุนี้ ทนายผู้มีจิตมิได้ย่อหย่อนมิได้ทอดย ใให้ในที่เช่นใด มีผลมาก ต้องใให้ในที่เช่นนั้น ใให้ยืนย่นอย่างนี้ละ

ปุญญาณี ปรโลกสุมี ปติฏฐา โทนุติ ปาณินิ บุญยอมเป็นที่ตั้งของสัตว์ ทั้งหลายในโลกเบื้องหน้า ใน โลกนี้บุญก็เป็นที่พักของสัตว์ทั้งหลายด้วย ไปในโลกเบื้องหน้า บุญก็เป็นที่พักของสัตว์ทั้งหลายในโลก เบื้องหน้าด้วยอีกเหมือนกัน เมื่อรู้จักหลักอันนี้มันละก็ ใให้แน่นอนในใจของตัว พินิจพิจารณาไปว่า การบูชาทั้งหลายมีไฟเป็นหัวหน้า คัมภีร์ทั้งหลายมีสาวิตดิฉันท์เป็นหัวหน้า ประเทศทั้งหมดหมู่มนุษย์ ทั้งหมดมีพระเจ้าแผ่นดิน เป็นหัวหน้า สมุทรสาคร แม่น้ำทั้งหมด บึงจะใหญ่กว้างสักเท่าใด ทะเลสาบ สักเท่าหนึ่งเท่าใด มหาสมุทรสาครเป็นใหญ่เป็นหัวหน้า ดวงดาวทั้งหมดมีดวงจันทร์เป็นหัวหน้า แสง ร้อนทั้งหมดมีแสงอาทิตย์เป็นหัวหน้า เป็นประมุข เมื่อรู้จักหลักดังนี้ การบำเพ็ญบุญทั้งหลายมีพระ

สงฆ์เป็นหัวหน้า ให้รู้จักหลักดังนี้ ที่จะให้เป็นสงฆ์ต้องให้เป็นกลางๆ นะ ได้ชื่อว่าวางหลักพระพุทธศาสนา เพราะศาสนาของพระศาสดาจะทรงอยู่ได้ก็เพราะ อาศัยความเป็นกลาง ภิกษุสามเณรวชิในพระธรรมวินัย ประพฤติเป็นกลางปฏิบัติเป็นกลาง ไม่เข้าข้างตนไม่เข้าข้างบุคคลผู้อื่น อุบาสกอุบาสิกาบริจาคตานในพระพุทธศาสนาให้ให้เป็นกลาง ไม่ค่อนข้างตนและหมู่ตนพวกตน ให้ให้เป็นกลางอย่างนั้น ได้ชื่อว่าบริจาคตาน ถูกทางสงฆ์ ถูกประมุขของบุญที่เดียว ถูกเป้าหมายของบุญที่เดียว ให้แน่วแน่ในใจอย่างนี้ทุกถ้วนหน้านะ

ที่ได้ชี้แจงแสดงมา ตามวาระพระบาลี ในเกณียานุกมโชนาคาถา ตามวาระพระบาลีคือความเป็นสยามภาษา ตามมตยาธิบาย พอสมควรแก่เวลา เอเตน สจฺจวชฺเชน ด้วยอำนาจความสัตย์ที่ได้อ้างกรรมปฏิบัติตั้งแต่ต้นจนจบงานนี้ สทา โสตุถิ ภวนตุ เต ขอความสุขสวัสดีจงบังเกิดมีแก่ท่านทั้งหลาย บรรดามาสโมสรในสถานที่นี้ทุกถ้วนหน้า สัพพพุทธานุภาเวน ด้วยอำนาจพระพุทธเจ้าทั้งปวง สัพพธมฺมานุภาเวน ด้วยอำนาจพระธรรมทั้งปวง สัพพสงฺฆานุภาเวน ด้วยอำนาจพระสงฆ์ทั้งปวง ปิฎกุตตยานุภาเวน ด้วยอำนาจปิฎกทั้ง ๓ คือวินัยปิฎก สุตตันตปิฎก ปรมัตถปิฎก ชินสาวกานุภาเวน ด้วยอำนาจสาวกของท่านผู้ชนะมาร จงดลบันดาลสุขสวัสดิ์ ให้เกิดมีในชั้นนี้บังเกิดแก่ท่านผู้ทานิสสรชาติบดีทั้งหลาย บรรดามาสโมสรในสถานที่นี้ทุกถ้วนหน้า อาตมภาพชี้แจงแสดงมาพอสมควรแก่เวลา สมมติยุติธรรมิกถาด้วยอรรถนัยมความเพียงเท่านี้

เอวํ ก็มีด้วยประการฉะนี้ ฯ